

nr. 124). 668'de (1270) istinsah edilmiş olup eserin tam nüshasıdır. Muhtemelen İbn Rüşd tarafından bu nüshaya eserin ikinci defa gözden geçirilmesi esnasında bazı önemli ilâveler yapılmıştır. Diğer nüshalarda bulunmayan ekler sadece bir Latince tercümesinde yer almaktadır (aş. bk.). 5. İstanbul nüshası. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (III. Ahmed, nr. 2030) kayıtlı olan nüsha 1132 (1720) yılında istinsah edilmiştir. 6. Göttingen nüshası. Göttingen Üniversitesi Kütüphanesi'nde (Arapça, nr. 96) bulunan bu nüsha eserin bütününe içermemektedir. XV veya XVI. yüzyılda istinsah edildiği sanılan bu nüshadaki bölümler *el-Küllîyyât*'ın ikinci yazılış dönemine aittir. Madrid ve Göttingen nüshaları ortak bir nüshadan istinsah edilmiş olmalıdır; Latince tercümenin bir kısmı da bu metne dayanmaktadır (Anawati, s. 239).

el-Küllîyyât'ın Gırnata nüshası, ilk defa 1939 yılında General Franco Enstitüsü tarafından Cezayir'in Arâiş şehrinde faksimile olarak basılmış, aynı baskı 1984'te Leknev'de tekrarlanmıştır. J. M. Forneas ve C. Alvarez de Morales, bu baskıyı esas alarak eseri 1987'de Madrid'de iki cilt halinde yeniden yayımlamışlardır. Eser, 1989'da Saîd Şeybân ve Ammâr et-Tâlibî tarafından tahkikli olarak neşre hazırlanmış, Ebû Şâdi er-Rûbî bu çalışmayı gözden geçirerek Kahire'de neşretmiştir. Arap Birliği Araştırmaları Merkezi, vefatının 800. yılı münasebetiyle düşünürün eserlerini seri halinde yayımlamayı kararlaştırmış, bu proje çerçevesinde Ahmed Mahfûz'un daha önceki baskılarını ve tercümelerini de göz önüne alarak eser üzerinde yaptığı tahkik çalışması, Muhammed Âbid el-Câbirî'nin uzunca bir takdim yazısıyla birlikte (s. 11-94) basılmıştır (Beyrut 1999). Eserin başka bir neşri de Gırnata nüshasının bir kopyasına dayanarak Muhammed b. Abdülcelîl Belkâzîz tarafından gerçekleştirilmiştir (Dârülbeyzâ 1421/2000).

el-Küllîyyât değişik zamanlarda birkaç defa İbrânîce ve Latince'ye çevrilmiştir. İbrânîce'ye yapılan iki tercümeden ilki XIII. yüzyıla aittir. Bu tercüme önceleri Mois b. Tibbon'a nisbet edilirken sonraki araştırmalar mütercimim Jacob Ha-Cattan olduğu kanaatini güçlendirmiştir. İkinci tercüme ise XIV. yüzyılda Abarham ben Davud tarafından gerçekleştirilmiştir.

Eser ilk defa 1255 yılında (yazılışından yaklaşık altmış yıl sonra) Müsevî asıllı Padualı Bonacusa tarafından Latince'ye çev-

rilerek İbn Sinâ ve İbn Zühr'ün kitaplarıyla birlikte *Liber universalis de medicina* başlığı altında 1482'de Venedik'te, 1552'de Strasbourg'da basılmış, sonraki dönemlerde de yeni baskıları yapılmıştır. Eserin geniş versiyonuna ait olan bu tam çeviride düşünüre nisbet edilen, ancak Arapça orijinalinde ve diğer tercümelelerinde yer almayan bir de önsöz bulunmaktadır. Tercüme üzerinde son zamanlarda yapılan araştırmalar, şimdiye kadar iddia edilenin aksine eserin Arapça orijinalinden çevrildiği görüşünü güçlendirmiştir.

Jacob Mantino, *el-Küllîyyât*'ın son bölümünden bazı bahisleri (57, 58, 59. fasıllar) İbrânîce çevirisinden Latince'ye tercüme etmiştir. Fransız asıllı Johannes Bruyerius Campegius ise eserin 2 ve 6. bölümleriyle 7. bölümünden bir kısmını Latince'ye çevirmiş ve bu çeviri de Bonacusa tercümesi içerisinde basılmıştır.

el-Küllîyyât'ın modern Batı dillerine tam çevirisi henüz yapılmamıştır. F. J. Rodríguez Moleno, 1930 yılında hazırladığı doktora çalışması çerçevesinde eserin anatomi ve sağlık bölümlerini İspanyolca'ya çevirmiş, ancak bu çeviri yayımlanmamıştır. Esteban Torre 1974'te eserin önsözüyle birlikte anatomi ve sağlık bölümlerini İspanyolca'ya, J. Christoph Bürgel de sağlık bölümünü Almanca'ya tercüme etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Rüşd, *el-Küllîyyât fi't-tib* (nşr. Saîd Şeybân - Ammâr et-Tâlibî), Kahire 1989, tür.yer.; ayrıca bk. neşredenlerin girişi, s. 5-16; a.e. (nşr. Ahmed Mahfûz), Beyrut 1999, tür.yer.; ayrıca bk. Muhammed Âbid el-Câbirî'nin takdimi, s. 11-94; ayrıca bk. neşredenlerin girişi, s. 98, 118; A. Mieli, *La science arabe*, Leiden 1959, s. 189; G. C. Anawati, *Mu'elleftû İbn Rüşd*, Cezayir 1978, s. 239; J. Vernet, *Ce que la culture doit aux arabes d'Espagne* (trc. G. M. Gros), Paris 1985, s. 266-268; Cemâleddin el-Alevî, *el-Metnû'r-Rüşdî*, Dârülbeyzâ 1986, s. 60-61; Muhammed el-Arabî el-Hattâbî, *et-Tib ve'l-eṭṭibbâ' fi'l-Endelûsi'l-İslâmiyye*, Beyrut 1988, II, 321-418; D. Jacquart - F. Micheau, *La médecine arabe et l'occident médiévale*, Paris 1996, s. 182-183; Selîm Ammâr, "İbn Rüşd ve kitâbühü el-Küllîyyât fi't-tib", *İbn Rüşd: Feylesüfû's-şark ve'l-ğarb*, Tunus 1999, I, 465-481; R. Molero, "Originalidad y estudio de la anatomia de Averroes", *Al-Andalus*, XV/5, Madrid 1950, s. 7-47; D. C. Lindberg, "Did Averroes discover retinal sensitivity?", *Bulletin of the History of Medicine*, XLIX, Baltimore 1975, s. 273.

H. BEKİR KARLIOĞLU

KÜLSÛM b. AMR

(bk. ATTÂBÎ, Külsûm b. Amr).

KÜLSÛM b. HUSAYN

(bk. EBÛ RÜHM).

KÜLTÜR

(bk. MEDENİYET).

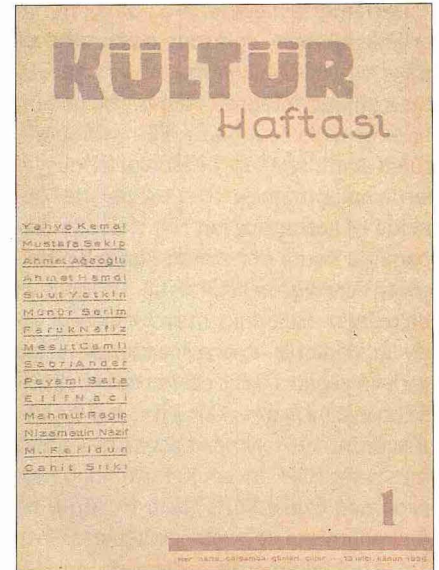
KÜLTÜR HAFTASI

Sanat, fikir ve edebiyat dergisi.

Haftalık magazin dergisi *Hafta*'nın yerine çıkarılan derginin sahibi ve neşriyat müdürü Peyami Safa'nın ağabeyi İlhami Safa'dır. Ahmet Ağaoğlu çevresinde oluşan ve Mustafa Şekip Tunç, Ahmet Hamdi Başar, Hilmi Ziya Ülken, Namık İsmail gibi liberal eğilimli aydınların yer aldığı çevredeki seviyeli tartışmalar Peyami Safa'yı *Kültür Haftası* dergisini çıkarmaya götürür; dergiye asıl fikrî istikametini de Peyami Safa verir.

Dergi, 15 Ocak 1936'da çıkan ilk sayısından itibaren devrin birçok önemli ismini bir araya getirmiş olması bakımından dikkat çekicidir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirleriyle yer aldıkları ilk sayıdaki diğer imzalar şunlardır: Mustafa Şekip Tunç, Ahmet Ağaoğlu, Suut Kemal Yetkin, Mesut Cemil Tel, Peyami Safa, Elif Naci, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu.

Kültür Haftası'nın ilk sayısının kapağı

İlk sayıda "Kültür Haftası" imzasını taşıyan yazıda kültür kavramı anlatıldıktan sonra Rönesans'tan itibaren mânevî faaliyetlerin kültür etrafında toplandığı, bu sebeple derginin isminin delâlet ettiği mânaya sadık kalarak sanat, ilim ve edebiyatı bir kültür seciyesi, ahlâkıyla birleştirmek, sağlamlaştırmak istediği ifade edilmektedir. Yerli fikirlerin serbest bir şekilde ortaya konacağı dergide bütün yazarlar birbirlerine "kültür planında umumi bir vahdetle bağlı olup dergi edebiyattan ve sanattan, ilimden ve felsefeden halis kültüre çıkan yolun üstündedir."

İlk sayıda Mustafa Şekip, "Dünya Kültürlerine Bir Bakış" başlıklı yazısında dünyanın birbirinden farklı üç kültür tipi içinde yaşadığını belirtir; Hint, Çin ve Avrupa'ya ait bu üç kültürün özelliklerini açıkladıktan sonra Avrupa kültürüyle Hint kültürü arasındaki farklara temas eder ve Avrupa kültürünün tartışılmaz üstünlükleri olduğunu savunur. Bu bakımdan Ziya Gökalp'in anladığı mânada Batı'nın sadece ilmini ve tekniğini alarak çağdaşlaşmak mümkün değildir; kültürün esaslarını teşkil eden değerleri de benimsemek gerekir.

Derginin 3. sayısında, kim olduğu belirtilmeyen "büyük şair" in evinde memleketten bahseden edebiyat hakkında yapılan sohbetin özeti yayımlanmıştır. Bu ilk denemenin ilgi görmesi üzerine toplantılara devam edilmiş, her toplantıda belli bir konu üzerinde konuşularak bunun özeti de dergide yayımlanmıştır. İkinci toplantıda romana, üçüncüsünde Ahmet Hâşim'e ve intihale dair konuşulur. Tanpınar bunlardan birkaçının Tokatlıyan'da yapıldığını yazar. Dergide özeti verilen on beş toplantıya katılanlar şunlardır: Yahya Kemal, Ahmet Ağaoğlu, Peyami Safa, Mustafa Şekip Tunç, Sabri Esat Ander (Siyavuşgil), Münir Serim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Hilmi Ziya Ülken, Suut Kemal Yetkin, Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, Muzaffer Yürük, Mazhar Şevket İpşiroğlu, Mümtaz Turhan, Sabahattin Eyüboğlu, Cahit Sıtkı Tarancı, Elif Naci, Saki Safder, Ahmet Kutsi Tecer, Mesut Cemil, Ömer Lütfi Barkan, Mehmet Karahasan, İsmail Habip Sevük, Samih Nafiz Tansu.

Yahya Kemal, ilk sayıdaki yazısında Türk edebiyatının artık Avrupa mektebinden memlekete dönmesi, memleketten bahsetmesi gerektiğini, en sağdan en sola kadar herkesin edebiyatı ancak bir toplumun ve bir iklimin ifadesi olarak kabul

etmek zorunda olduğunu, fakat bunun Avrupa kültürünü yok sayarak kendi içimize kapanmak anlamına gelmediğini belirtmiştir. Peyami Safa 2. sayıdaki yazısında, edebiyatın her şeyden önce millî bir estetik çerçeve içinde kabul edilmesi lâzım gelen bir mefhum olduğunu, milletlerarası kıymetlerle münasebete engel olmadığını, ancak bunun edebiyatta memleket manzarasını silerek yerine sınırsız bir yabancılaşma aşkı dolduracak derceye varmaması gerektiğini ileri sürer.

3. sayıdan itibaren yayımlanmaya başlanan Zahir Sıtkı Güvemli'nin (ZESEGE) "Memleket Edebiyatı Nasıl Olmalıdır?" konulu bir dizi karikatürünün ilkinde Yahya Kemal, eski tip bir kayığa binmiş olarak Boğaz'da bir yalının önünden geçerken tasvir edilmiştir. Dergide Yahya Kemal'in imzasına bir daha rastlanmaması büyük ihtimalle bu karikatür yüzündendir. Dergi tarafından düzenlenen ev toplantılarından ilk dördüne katılan Yahya Kemal daha sonra büsbütün uzaklaşmıştır. Tartışmalı sohbetler 18. sayıya kadar devam etmiştir. Bu arada Ağaç'ta Necip Fazıl'ın *Kültür Haftası* hakkında, belli bir terkip yapamadığı, herkesin orada eski haline göre biraz daha gevşek, kendi âlemi içinde tek başına yürüdüğü ve mecmua ile pek alâkadar görünmedikleri, yazıların uzun, mücerret ve cansız olduğu şeklinde bir eleştirisi çıkar.

Kültür Haftası'nın "Memleket Matbuatı" sütununu yazan Zahir Sıtkı, 21. sayıda Ağaç'ın 9. sayısında yayımlanan "Beklenen Sanatkâr" yazısı dolayısıyla Necip Fazıl'ı eleştirir. Bu eleştirinin çıktığı sayı *Kültür Haftası*'nın son sayısıdır (3 Haziran 1936). Son üç sayıda imzasına rastlanmayan Peyami Safa, *Büyük Avrupa Anketi*'nde dergisinin "elim âkubet"inden söz eder. Bu ifade derginin yönetiminde bir anlaşmazlık çıktığına dair bir ima olarak kabul edilebilir. Sebebi ne olursa olsun Peyami Safa'nın uzaklaşması *Kültür Haftası*'nın sonu olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Peyami Safa, *Büyük Avrupa Anketi*, İstanbul 1938; Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Konya 1966, II, 743; Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul 1971; Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler* (haz. Zeynep Kerman), İstanbul 1977, s. 446; Beşir Ayvazoğlu, *Peyami: Hayatı, Sanatı, Felsefesi, Dramı*, İstanbul 1998, s. 229-244; Necip Fazıl Kısakürek, "Memleket Mecmualarının Geçit Resmi", *Ağaç*, sy. 8, İstanbul 1936; "Kültür Haftası", *TDEA*, VI, 41-42.

BEŞİR AYVAZOĞLU

KÜMBET

Bir mumyalık katı üzerinde silindirik veya çokgen gövdeli, içten kubbe, dıştan konik ya da piramidal çatı ile örtülü mezar anıtı.

Türkler'in İslâmiyet'ten önceki dönemlerden itibaren zengin bir mezar anıtı geleneğinin bulunması, İslâmî devirde türbe ve kümbet adı verilen iki değişik forma sahip mezar anıtının geniş ölçüde uygulanmasına yol açmıştır. Türbe ölünün doğrudan toprağa verildiği, çoğunlukla kare veya çokgen gövdeli, üzeri daha çok kubbe ile örtülü anıtlardır. Kümbette ise cenazelik, mumyalık veya kriptâ gibi isimlerle anılan bir bodrum katı üzerinde silindirik yahut çokgen gövde yer almakta, bunun da üzeri içten kubbe, dıştan konik ya da piramidal bir çatı ile örtülmektedir. Kümbet tarzındaki mezar anıtlarında genellikle mumyalama geleneğinin devam etmesi ve bunun XIII-XIV. yüzyıllar Anadolu'sunda da sürdürülmüş olması, ölü gömme geleneklerinin ve mezar anıtı fikrinin Türkler arasında ne kadar köklü bir devamlılığa sahip olduğunu göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Mezar anıtları bazan mimari itibarıyla kümbete uyduğu halde türbe olarak şöhret bulduğu gibi kümbet tipine uymayan bazı mezar binalarına da kümbet denir. Bunların içinde en ünlüsü kule biçiminde olan ve dış yüzü sivri çıkıntılar halindeki yivlere sahip bulunan Cürcân'daki Kümbet-i Kâbüs'tur (1006-1007).

Kümbetin İslâm dünyasında Türkler'in yayılmasıyla birlikte ortaya çıktığı kesindir. Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya kadar Türkler'in geçtiği her yerde kümbete rastlamak mümkündür. Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra hızla

Serahs yakınındaki Yarı Kümbeti - Türkmenistan

